

Rauhankasvatus on hieno sana, jota ei ole syytä hylätä, vaikkei se ole ollutkaan muodissa sitten 1980-luvun. Sitä paitsi jokaisen meistä on hyvä harjoittaa rauhan-kasvatusta aina kun tilaisuus tarjoutuu. Neuvolan tätinä toimii opettaja **Hanna Niittymäki**.

RAUHAN-

KASVATUS-

OSA 26

NEUVOLA

TEKSTI HANNA NIITTYMÄKI

FEIKKIÄ, MUTUA JA PROPAGANDAA

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi joulukuussa 2019 *Medialukutaito Suomessa* -linjaukset. Niissä painotetaan, että medialukutaito on kansalaistaito. Kyse ei siis ole pelkästään koululaisten ja opiskelijoiden medialukutaidosta vaan myös sinun ja minun. Tässä muutamia vinkkejä ja varoituksia taidon kehittämiseen.

TOTTA VAI VALETTA?

Interneti on johdattanut ihmiskunnan valtaviin informaatiomassojen äärelle. Miten ihmeessä voimme tietää, mikä informaatiosta on totta ja mikä ei?

Kun törmäät kiinnostavaan "uutiseen", arvioi sitä näin:

- Missä juttu on julkaistu? Vaikuttaako jutun julkaisija luotettavalta?
- Kuka on tekijä? Vaikuttaako tekijä luotettavalta? Huolestu, jos toimittajan nimeä ei mainita tai se on selvästi keksitty.
- Tarkista päivämäärä. Milloin uutinen on julkaistu? Onko se enää ajankohtainen?
- Tarkista asenteesi. Mieti, voivatko omat ennakkoluulosi vaikuttaa arvioosi uutisesta.
- Lue koko juttu. Vastaako otsikko juttua?
- Kenen näkökulma tulee jutussa esiin ja kenen ei?
- Mihin lähteisiin uutisessa viitataan? Jos lähde ei ole mainittu, kyseessä ei ole uutinen vaan kirjoittajan mielipide. Jos lähde kerrotaan, mieti, onko se uskottava: onko sanojalla asiantuntemusta, hyötykö hän jotenkin kertomastaan?

TIEDETTÄ VAI MUTUA?

Yksilöllisyyttä ihannoiva kulttuurimme saattaa olla omiaan horjuttamaan ihmisten uskoa asiantuntijoihin. Auktoriteetti-usko ei oikein sovi individuaalin ihanteisiin. On ihanaa tehdä omat valintansa itse – vapaana kaiken maailman dosenttien neuvoista.

Niin sanottu *tasapuolisuusharha* saattaa saada median kuluttajan kallistumaan tieteellisesti tiedosta täysin "musta tuntuun" puolelle. Journalismi voi ajaa pahasti metsään, jos jutussa haastatellaan vaikkapa tutkijan ja oikean asiantuntijan vastaparina satunnaista ihmistä, jolla on käytännön kokemusta jutun aiheesta. Näin tullaan esittäneeksi kaksi tasavahvaa näkökulmaa, jossa toisen takana on todistettua mittavaa tieteellistä näyttöä ja toisen takana vain yksittäinen kokemus.

Ihmiselle on myös valitettavasti luontaista välttää tietoa, joka on ristiriidassa omien oletusten kanssa. Tästä seuraa niin sanottu *vahvistusharha*: törmäämme jatkuvasti tietoon, joka vahvistaa omia ennakoasenteitamme. Tämä todentuu konkreettisesti vaikkapa Facebookin ja netin keskustelufoorumien luomissa kuplissa.

Muista, että tutkimusta pidetään yhtenä luotettavimmista tiedon muodostamisen tavoista. Vertaisarviointi, tutkimusetiikka ja avoimuus takaavat tiedon luotettavuuden. Tieteessä ei oleteta tiedon olevan muuttumatonta, vaan uudet tutkimukset voivat tuottaa tietoa, jonka perusteella aiempia käsityksiä korjataan tai kokonaan muutetaan.

Jutun lähteet: *Sisältösekaannuksen selviytymisopas* (Tampereen yo:n COMET-tutkimuskeskuksen ja Aalto-yliopiston yhteishanke 2020); *Luotettavan tiedon metsästäjät* (KAVI, Koordinaatti, YK-liitto, Valokuvataiteen museo, Yle Oppiminen 2018), *Onko tämä totta?* (Sanomalehtien Liitto 2016)

SEITSEMÄN PROPAGANDAN PIIRRETTÄ

- **Nimittely.** Vastapuoli pyritään nimeämään helposti muistettavalla ja negatiivisia tunteita herättävällä sanalla.
- **Mairitteleva yleistäminen.** Omaan näkemykseen pyritään yhdistämään myönteisiä arvoja, kuten: vapaus, tasa-arvo, isänmaallisuus, demokratia tai ekologisuus.
- **"Luotettavan" todistajan käyttäminen.** Oman kannan tukijana esitetään kunnioitettu auktoriteetti tai pidetty julkis.
- **Tavalliseen kansaan vetoaminen.** Oman mielipiteen esitetään edustavan tavallisen kansan tai enemmistön mielipidettä.
- **Joukkoon houkuttelu.** Esitetään, että propagandaviestin hylkääminen johtaa yhteisön ulkopuolelle jäämiseen.
- **Pelottelu.** Sanotaan esimerkiksi, että sodan aloittaminen on hirveää, mutta hyökkäämättä jättämisellä on vielä parempia seurauksia.
- **Näkökulmien valikointi.** Valikoidaan esitettäväksi asiasta ainoastaan ne puolet, jotka tukevat propagandistin kantaa ja jätetään huomiotta kaikki muu.